

Te veel 'psycholoochelaren' voor de klas

Door Jos Haartmans

Op alle scholen worden leerlingen getest. Leerkrachten nemen toetsen af om te kijken of leerlingen op niveau liggen. Dat is een goede zaak. Daartoe zijn ze - mits ze de handleiding goed bestudeerd hebben - bevoegd. Leerkrachten observeren leerlingen en vullen scoringslijstjes in. Ook dat mag. Het is zelfs goed als zaken vroegtijdig gesignaleerd worden. Conclusies trekken uit gedragingen mag echter niet, althans binnen psychologenkringen wordt dit niet toegestaan. Er is een groot verschil tussen signaleren en diagnosticeren. Signaleren is als de leerkracht bijvoorbeeld zegt 'Hij maakt moeilijk sociaal contact met andere leerlingen'. Dat is iets anders dan wanneer de leerkracht zegt 'Hij heeft een aan autisme verwante contactstoornis'; dat is diagnosticeren.

Er zijn geen juridische voorschriften voor het gebruik van psychologisch testmateriaal. Hoe gek het ook klinkt maar in principe mag iedereen zich psycholoog noemen en is er geen wettelijk bezwaar tegen het stellen van diagnoses door personen die geen diagnostiek-bevoegdheid hebben. Bij de wet is niet geregeld wat wel en niet mag op psychologisch gebied. Dus het is niet verwonderlijk dat in veel beroepsgroepen die een psychologisch of therapeutisch tintje hebben mensen zich bezig houden met diagnostiek. Dat varieert van Professor Zoefzoef, die in de Telegraaf in de kolom 'paranormaal' na betaling succes garandeert via de leerkracht die concludeert dat leerling Tjitse een negatief zelfbeeld heeft - tot en met de niet-diagnostisch bevoegde medewerker van de plaatselijke schoolbegeleidingsdienst die vaststelt dat Ali ADHD heeft. Dit zijn volgens het Neder-

Ouders die van de leraar te horen krijgen dat hun zoontje bijvoorbeeld 'faalangst' heeft of 'autistisch' is, doen er goed aan zo'n diagnose niet meteen klakkeloos te accepteren. De meeste leraren zijn namelijk niet in staat om dit soort psychologische conclusies te trekken en ze beschikken ook niet over goede tests.

lands Instituut van Psychologen (NIP) allemaal voorbeelden van niet getolereerde werkwijzen.

Het stellen van diagnoses gaat tegenwoordig heel gemakkelijk. Op internet kan men van-alles-en-nog-wat-testen downloaden en invullen. In het blad Libelle verscheen een tijd geleden een artikel over ADHD met een checklist voor diagnose ADHD. Binnen de beroepsverenigingen voor academisch geschoolde gedragswetenschappers is wel sprake van zelfregulering. Het NIP heeft een systeem voor psychologen ontwikkeld waarin wordt duidelijk gemaakt waaraan kwalitatief goed testgebruik zou moeten voldoen. Het systeem van zelfregulering is in het leven geroepen om prutswerk te voorkomen, want in deze branche wordt net zo goed als in andere branches ook geknoeid. Op de site www.bigregister.nl kan men alle 'diagnostici' checken. Helaas moet vastgesteld worden dat met name tal van leerkrachten prutswerk verrichten, als ze denken op de stoel van de psycholoog plaats te kunnen nemen. Deze hardwerkende beroepsgroep trekt regelmatig allerlei conclusies over emoties

en gedrag en gaat dus veel verder dan signaleren. Leerkrachten moeten vaak wettelijk verplichte onderwijskundige rapporten invullen en plaatsen dan bij het onderdeel 'sociaal-emotionele ontwikkeling' kruisjes bij woorden als *emotionele instabiliteit, negatief zelfbeeld, oppositioneel gedrag, faalangst* etc. De rapporten die ze invullen en ander observatiema-

teriaal zijn niet afkomstig van test-uitgeverijen maar zijn meestal gemaakt door ondernemende onderwijskundigen en schoolbegeleiders die commerciële be-

LERAREN WORDEN MISLEID DOOR COMMERCIËLE KWAKZALVERS

langen hebben. Een aantal van hen blinkt uit in het creatief bewerken van testmateriaal. Zeer frequent worden bijlagen van de school aan deze rapporten toegevoegd. Ze bestaan uit (zelfgemaakte) gedragsobservatielijsten. Dat spul voldoet niet aan de wetenschappelijke criteria van testmateriaal. Leerkrachten kruisen in enkele minuten tijd allerlei items aan waarvan er veel een psychologische achtergrond hebben. De formule „Als het maar snel gaat dan werkt het in de praktijk en dan is het goed” is een veel gehanteerde kreet in onderwijsland. Vergeet het maar. Snelle diagnostiek bestaat niet. Diagnos-

tiek is een complex, tijdrovend en kostbaar proces. Degene die denkt dat de diagnose van een academisch geschoold psycholoog, die werkt zoals het behoort en dus gemiddeld 12 tot 16 uur nodig heeft voor zijn onderzoek, vervangen kan worden door de 10 tot 25 minuten durende gedragsobservatie of de test van de leerkracht wordt dringend geadviseerd zelf eens naar een psycholoog te stappen en te vragen om een IQ-test. Met alle respect voor de leerkrachten die wel juist handelen en op grond van signalering naar een specialist verwijzen of de scholen die zelfs een protocol hiertoe hantieren, er blijft een grote groep onderwijsgeevenden over die in dit bootje voortdobberen. Veel leerkrachten zijn zich niet bewust van hun onprofessioneel handelen. Ze worden niet opgeleid in de testtheorie. Ze doen het veelal goedbedoelend. Maar ze worden ook misleid door commercieel-onderwijskundige kwakzalvers die hen ondeugdelijk materiaal verkopen en er al helemaal niet bij zeggen dat het spul niet voor diagnose geschikt is en ook niet daarvoor gebruikt mag worden.

Het wordt hoog tijd dat er juridische regelgeving komt ten aanzien van testgebruik voor alle betrokkenen. Ook is het dringend gewenst dat het Ministerie van OC&W haar onderwijsinspecteurs voor bijscholing terug in de schoolbanken roept. De dames en heren inspectieleden kunnen dan in hun toekomstige schoolbezoeken kritischer de loep op deze discutabele gang van zaken zetten en met hun vriendelijk dwingende adviezen schooldirecties aanzetten tot het stopzetten van deze luchtflitsrij-diagnostiek.

Drs. J.J.A.M. Haartmans is kinder- & jeugdpsycholoog en directeur van POBOS B.V. Geleen.

DE LIMBURGER 27-08-2003